

D' Sprooch „entwéckelt“ sech.

Wéi ass dat ‚Entwéckelen‘ dann elo speziell fir d'Lëtzebuergesch ze gesinn? Op jidfer Fall net wéi fir d'Däitscht, Franséisch, Englescht asw.!

Ënnert deer ‚Entwécklung‘ ass an deene grouse Sproochen d'Entstoen, d'Schafe vun neie Wieder/Ausdréck ze verstoen, apaart deenen, déi um technesche Gebitt entstin (Computer, Handy, Elektronik, allméiglech Maschinnen, Bank- a Finanzfach asw.). Dogéint ka kee verstännege Mënsch eppes hunn, a bestëmmt kee Lëtzebuergesch.

Datt déi ‚Entwécklung‘ d'meescht aus englesche Wuerzele kënn, huet mat der weltwichteger Bedeitung vum Shakespeare sengem ‚Idiom‘ ze din... ower: et gëtt leider net dacks genuch driwwer gegrimmelt, datt dat ‚Angelsächscht‘ nun emol e ‚Konglomerat‘ aus dem Germaneschen an dem Romaneschen, deelweis och aus dem Keltischen ass! Et huet emol ee gesot, ouni d'Germanescht missten d'Engländer billen, an ouni d'Romanescht houschten... dat stëmmt. Mä stëmmt dat net och deelweis fir d'Lëtzebuergesch?! Dann esou ‚niewelaanscht‘: Firwat léiert keen Däitschen, kee Fransous, Italiéiner, Spuenier, Portugis esou liicht a séier Englesch wéi ee vu äis? D'Antwort läit op der Hand!

Nach eng Kéier (an net dacks genuch!): **Evolutioun vun enger Sprooch heescht op kee Fall einfach (eeriicht!) Wieder aus enger anerer Sprooch ‚eranhuelen‘!** Evolutioun heescht och net, Wieder/Ausdréck an d'Plaz vun deenen ze setzen, déi eng/EIS Sprooch dselwecht fir auszedrécken huet. Dann: ze behaupten, et giff een deesen oder deen Ausdréck net kennen; deen hätt een nach ni gehéiert; d'Mamm hätt net esou gesot... dat ass op d'mannst (mindestens?) net ganz éierlech. **Wann een domat kënn, um Radio hätten se och esou gesot, da ginn d'Schudder engegum.** ☺ Firwat? Ech bleiwen elo léiwer héiflech... Natierlech kennt net jidfer Lëtzebuergesch all Wuert aus eiser Sprooch. Mä weess da jidfer Fransous de ganze Larousse, all Däitschen den Duden, oder och dee leschten Engländer den Oxford vu vir bis hannen? Versteet jidfer Fransous dem B.H.Lévy oder dem Kamel Daoud hirt Franséisch; kënn all Däitschen duerch dem Sloterdijk oder dem Precht hir Texter?

Mir hunn am Lëtzebuergesche maandelweis Wieder, Ausdréck an Ausdréckweisen, déi einfach net méi typesch kënnen sinn! An deene leschten Nummere vun eiser KLACK kënn dir dra ‚kraude‘ goen... an da vläicht erausfannen, wéi ee bei der Iwwersetzung ka ‚këmmen‘. ☺

Bei des ganz ‚Mierwelerei‘ kënn dann och nach eist zimlech extravagant (mä guer net esou iwwelt) Schoulsystem, deem mir iwregens seng däitsch Alphabetisierung solle loosse, obschon do Leit anescht denken... déi ni vrun engem 1./2. Schouljoer stongen. Mir gi vu 6 Joer un an d'Däitsch ‚gezappt‘ (vun der TV net ze schwätzen); d'Franséisch ‚kritt‘ äis vum 2. Schouljoer un, an d'Englesch waart direkt am ‚Secondaire‘ op äis... an deer ‚Wull‘ muss dann d'Lëtzebuergesch sech behaupten. Dat kann nëmme mat speziell- pädagogeschen ‚Tricke‘ goen... ower wou sinn déi?! A wien huet se ‚drop‘?

Entwéckelen? Evoluéieren? ... Violéieren? Iwwerleeën? Those are the questions!

ZINGLABOOK?

Mir kennen alleguer **dësen oder dee klenge Spréchelchen oder e Liddchen**, déi mir als kleng Butze virgesot oder gesonge kruten a geléiert hunn. Si bleiwen ‚hänken‘ a begleeden äis praktesch e ganz Liewe laang. **Dofir kann een net dacks genuch drun erënnere wéi wichteg esou ‚Saachen‘ an egal wat fir enger Institutioun sinn**, déi sech mat Kanner vu 5 bis ronn 10 Joer ofgëtt. Git emol an England a Frankräich kucken! Dat gëllt och fir d'Lëtzebuergesch!

Zënter Joere gëtt et den ‚Zinglabumm‘, eng Kollektioun Hefter mat klenge Gedichtercher a Liddercher fir eis Butzen. Déi ass elo ënnert dem Num ‚ZINGLABOOK‘ och fir ze héieren am Verkaf (ZinglabUCH wier och gang ☺); dat da fir e Präiss, dee wäit ënnert deem läit, wat ‚normal Spillsaache‘ kaschten. Firwat net emol an engem zerguttste Bicherbuttek duerno froen?

Nimm fir ‚Gedéiesch‘

Déiercher mat an ouni Flilleken/Fliichte gëtt et dach och hei, soulaang (oder nach méi) wéi ‚eiser‘ hei doruechter lafen. Da verwonnert et een net, datt och eiser **Nimm fir dat ‚Gedéiesch‘** entstan sinn... iwregens och den Ausdréck ‚Gedéiesch‘ selwer. ☺

Dofir ass et **en Dauereschued, wann déi typesch lëtzebuergesch Ausdréck fir dat Gewujels ëmmer méi mat houdäitschen Nimm ermëlt ginn**, wourun déi x-däitsch Téléviounen, DVDen a Publikatiounen schold sinn. Wat mir op deem Gebitt, wéi an e sëllegen aneren hunn, dat musse mir dach net muttwëlles mat anere Sproochen zoupechen! **Mir brauche keng Ameis, kee Schmetterling, kee Maikäfer, keng Heuschreck, keng Wesp asw.** ‚woumat guer näischt géint Däitscht soll gesot sinn, mä just géint de Muttwëll‘.

vum Lex Roth

En ‚holpereg‘ Enn?

An eiser Sprooch kruwwele kéipweis Wieder, vun deenen automatesch – dat heescht ouni weider nozedenken – ugehol gëtt, si giffen an eis Sprooch gehéieren, och wa ganz kloer feststellen ass, datt mir eisen eegenen Ausdréck dofir hunn/hätten; dacks esouguer mat engem ganze Feld Bedeitunge rondrem.

Typesch ass hei dat däitsch ‚holperig‘, dat fir eng Strooss oder e Wee am Hollänneschen ‚hobbeleg‘, am Englesche ‚bumpy‘ oder am Franséische ‚cahoteux‘ heescht... ower **am Lëtzebuergeschen nun emol KNUBBELEG** ass! Dat Schéinst ass hei, datt deesen Ausdréck net ‚vereelt‘, verblatzt, alschliesch (oder: *meng Mamm huet net esou gesot*) ass, a ‚knubbeleg‘ nach ëmmer ganz normal gebraucht gëtt. De Gebrauch vun ‚holpereg huet also (och) hei **näischt mat ‚Sproochentwécklung‘ ze din**, hannert deer sech esou gär bëlle verfasst gëtt, fir eng gewëssen Ignoranz ze verstoppen... en Hank, deen eiser Sprooch ganz vill schuet!

Am **‚Wuertfeld‘ bei ‚knubbeleg‘** fanne mir dann och ‚Knupp‘ (ä.ä. och bei eise Flouernimm!), Knippercher, knuppdeck, Knuppekëil, knuppen, Knuppert, Knuppauto asw.

Et ass net fir d'éischt, datt hei an eiser ‚KnouterKLACK‘ drop gestouss gëtt, wat eng systematesch Kollektioun vun esou Wuertfelder eiser Sprooch vu Guddem kënn bréngen. Op jidfer Fall méi wéi ‚rateschwanzlaangt‘ Geméichels iwver Schreifweis!

Sprooch-Varianten

Och wann et zu Eechternach, zu Veianen, Dikrech a soss entzwo eng Dosen oder e puer weider Ausdréck gëtt, déi mir anerwärts net fannen, dann **heescht dat nach laang net, datt mir et hei mat eegene Sproochen oder Dialekten ze din hätten**. Et gëtt ower z.B. Leit, déi sech domat bretzen, datt een aneren net weess, wat ‚Kleepere‘ sinn, erëm anerer soen dofir ‚lerpelen‘; ower 95% vun äis schwätzen zënter Joer an Dag vun ‚Äerbier‘. Ganz rar héiere mir och vu ‚Krinjelen oder ‚Krischele‘ schwätzen, woubäi ‚Kréichelen‘ deeselwechten héije Prozentsaz huet.

Et dréint sech hei nun emol ëm **lokal oder héchstens kleng-regional Wieder**, kleng ‚Varianten‘; dat gëtt et jo och an anere Sproochen, z.B. op d'mannst 6 verschidden Nimm fir e *Waasserbréidchen* an Däitschland!

Mir hunn äis als Kanner zerstridden, ob déi Weelzer oder Nidderweelzer – déi allebéid den éischte Juli-Sonndeg Kiermes haten – **déi meeschte ‚Paleramaen‘** hätten. Watglift? Dat huet am ganze Land soss kee verstan, et sief dann, hier war vu Wolz! Kiermesween!

Probéiert dat hei emol op D/F...

Et bäisst mech an der Akaul.
Ech hunn e Roff/eng Knupp um Kapp.
De Jang ass méi gouereg ginn.
D'Kett huet sech nawell ermaach!
Dee sabbelegen Téinert geet mir net.
Dee Braddeler guff sech einfach net.
D'Josette hat sech fein noneegmaach.
Dee Metzler ass eragaang.

Et sabbelt an engem Stéck.
Et fiselt zimlech ondugen dobaussen.
Et war e Schlo-Reen, an ech plätschnaass.
Et sinn Heegafele riichter gefall.
Et huet d'ganz Nuecht gerubbelt.
Géi mir dach aus de Féiss.
Ech iesse gär Zapp-Ee a Stoffi.
Géi mir e Putsch Bratzele rappen.

Liesen an der Vakanz

Natierlech ginn et an der laanger Vakanzzeit Deeg, wou d'Wieder net matmécht an och d'TV net de ganzen Dag opfëlle kann. Dat sinn dann déi fir d'Liesen an d'Buch.

Firwat dann net emol an de Bicherbutteker no Bicher an eiser Sprooch kucken? Haut ka jo wierkech kee méi soen, et giff ‚näischt Lëtzebuergesch ginn‘. An eise méi grouse Librairien ass alles ze kréien, wat an de leschte Joeren a Méint erauskomm: Kannerbicher, Romanen, Iwwersetzungen, Bicher iwver d'Geschicht an d'Liewen am Allgemengen... et gëtt wierkech keng Ursach méi, fir sech an der Vakanz laanscht d'Literatur an eiser Sprooch ze ‚drécken‘.

Iwregens:

d'KLACK N°284 kënn den 1. Oktober

Mat deem Ernimmen ass natierlech näischt géint Lektür an anere Sproochen gesot, déi mir äis jo nun emol besser wéi egal watfiren Europäer ‚leeschte‘ kënnen... wat ower och alt erëm keng Ursach ass, näischt an eiser Sprooch an d'Valise ze leeën, oder?

